

L'aparició del Mascle Cabró, moment culminant de Paquelarre de Cervera. / HERMINIA SIRVENT

Atràs Satanàs, que ve Verdaguer

Els quaderns d'exorcismes del gran poeta i capellà reapareixen comentats per Enric Casasses

Carles Geli

No et descuides de dir-me sempre Atràs; o tu em diràs atràs satanàs o jo et diré atràs Verdaguer”, l'avisava el dimoni a través d'una de les posseïdes, el 29 d'abril de 1891. Però mossèn Cinto ja havia tingut un avís molt més seriós dos mesos abans: el 16 de febrer, essent a Caldetes, l'escriptor veu un got de llet (no queda clar si de vaca o de cabra) i es cargolarà de dolor: “Se'm posà com metzines”, escriurà. Els dimonis li fan saber, en una altra sessió d'exorcisme, que havien estat ells els qui li havien ensofrat la beguda.

¿Com el gran poeta de *L'Atlàntida* (1877) i de *Canigó* (1886), figura popularíssima de la Renaixença i capellà d'una de les millors cases de Barcelona, la del marquès de Co-

millas, havia arribat a tenir-se-les d'aquesta manera amb El Gran Rustidor?

Verdaguer entra el 1874 com a capellà de la Compañía Transatlántica del marquès de Comillas, que poc després, pel novembre de 1876, el convertirà en el seu capellà domèstic al fastuós Palau Moja, al carrer Portaferrisa, per fer missa diària per resar per l'ànima del fill mort. Verdaguer, a Barcelona, hi tenia, però, dues cases: “Ma celda del Palau de Comillas”, segons escriu, i un pis al número 14 del carrer de la Canuda, al costat del convent i l'església de Santa Teresa on fa de confessor. Quatre anys després, és el cobejat almoner de la família: de dos a tres cops al mes, rep diners del marquès Antoni López, que ell distribueix entre els pobres, que l'encerclen i persegueixen. O sigui, coneix la vida dels luxu-

sos palaus i el cel dels més rics, però també les cabanes i l'infern dels desgraciats i marginats de sempre (esguerrats, orfes, vidus...), als quals ara s'afegeixen els nous rebutjats per la industrialització salvatge. El paisatge humà de Barcelona l'inquieta.

Només va faltar un viatge a Palestina i Egipte (1886) per trasbalsar-lo interiorment del tot. Tan sols quatre anys després, quan Verdaguer ja en té 45, tot s'embolica encara més: coneix Joaquim Pinyol, capellà tortosí d'uns 60 anys i mirada d'al·lucinat, de l'ala dura integrista i parent del pare Claret, confessor d'Isabel II i un dels referents religiosos de Verdaguer, amb Jaume Balmes i Francesc Palau. Un retrat d'aquest darrer —capellà de l'exèrcit carlí, fundador de les Carmelites Descalces i iniciador dels exorcismes a

Barcelona— penjava a la Casa d'Oració, tal com anomenaven el pis on Verdaguer i Pinyol feien els seus exorcismes, al 4t 2a del número 7 del carrer de Mirallers, després d'haver deixat un piset de Sants.

“Més que exorcismes, semblen sessions mediúmiques; els possessos són fonts de revelacions sobrenaturals”, apunta el poeta i estudiós verdaguerià Enric Casasses, autor de la sucosa edició de *Dimonis. Apunts de Jacint Verdaguer a la Casa d'Oració* (Verdaguer Edicions). Perquè Verdaguer apunta poca cosa durant les sessions, però quan a la tarda torna cap a la seva “celda” del Palau de Comillas, es dedicarà a posar l'experiència en paper. El resultat seran quatre quaderns, en format de dietari: de maig de 1890 a novembre de 1892.

PASSA A LA **PÀGINA 2**

Ve de la pàgina 1

Extranyat de l'espectable. / Que 0s estrany. / Que 0s estrany! I els capitosses dormen. Són les primeres ratlles del quadern inicial (el primer estrany seria seu; el de després, del dimoni, creu Casasses). Sí, el que Verdguer veu a la Casa d'Oració li provoca dubtes, però l'enganxa. El caldo de cultiu de l'entorn també hi ajuda. Verdguer s'agafa a l'experiència mística del mateix Papa: pocs dies després de la primera manifestació a Roma el 1890 d'un Primer de Maig, Lleó XIII diu que ha vist dimonis rondant el Vaticà i compon una oració a l'arcàngel Miquel seguida d'un exorcisme, tal com recorda l'estudiosa verdgueriana Lluïsa Plans, curadora d'En defensa pròpia, de Jacint Verdguer (Eumo).

Viatjat per mig Europa i per Rússia, Verdguer, emboirat ja per un estrany procés de purificació interior, creu en l'almoïna com a solució catòlica als desajustos que provoca la societat industrial. La caritat com a camí de la redistribució de la riquesa, i que, a banda de facilitar un lloc en el cel a qui la practicava, servia també per lluitar contra el demoníac assentament del socialisme i l'anarquisme en la societat catalana. Verdguer entén la beneficència, però també els exorcismes, com un servei, una manera d'arribar a la restauració de la societat cristiana, tot integrant els treballadors i desfavorits, fent-los bons i fer-los be, com resumí Balmes.

També hi havia, per acabar-ho d'adobar, la competència de l'espiritisme: el 1888 Barcelona acollí el seu primer Congrés Internacional d'Espiritistes, que havien deixat un bon reguitzell de seguidors, especialment a Sants i

Gràcia. Els dimonis, anota Verdguer, els diuen magos. Els exorcismes, així, serien a la vegada una manera de plantar cara a la moda: demostrar que el cristianisme també pot contactar amb el món invisible.

En realitat, Verdguer, com detecta Casasses, no explica el que passa dins la Casa d'Oració, només hi ha un 1% d'acció. Un dels pocs moments 0s quan es presenta Maria de Sarrià, minyona de 19 anys, del poble, senzilla i candorosa, que comença serena però de cop es posa a girar el cap i a blasfemar quan sent el nom de Déu i acaba admetent que porta a dins quatre dimonis dels més grossos: Satanàs, Llucifer, Judes i altre, no vol dir lo nom. Alguna altra esperitada es posarà a córrer de genollons per l'habitació.

Fora d'algun altre episodi, bàsicament el capellà anota el que s'hi diu, amb un català molt viu, llengua parlada que, atent, l'editor elogia com una joia, però, això sí, 0s un català barceloní, tipus pre-xava. En el xurriaqueig de l'exorcisme (Verdguer dixit), amb aquest llenguatge farcit de vulgarismes i castellanismes, els dimonis que hi ha dins de les víctimes bàsicament dones grans i jovenetes: Hi ha més homes possessos que dones però els homes nos serveixen millor per altres estils i ens donen més ganància, per això no hi sortim es delaten, diuen consells edificants que van contra ells mateixos: Jo, diu ell, jo que só l'autor del mal haver de donar la medecina!, es lamenten.

Els més mal parats, però, són l'Església i els capellans. Lo sacerdot no creu amb la benedicció (...) Fa les coses de Déu tan de pressa que si les pot fer passar a

Dimonis amb barretina

Carles Geli

Malgrat que viatja a una velocitat, més o menys, de 25,5 milions de quilòmetres per hora després de ser expulsat del Cel, com que la caiguda dura nou dies (el Paradís dista de l'Infern uns quants quilòmetres: 5.516.280.000), i ara Satanàs o Llucifer (fins fa poc Lucibell, el més bell dels àngels de la Creació) té temps per rumiar per on entrarà en el seu nou regne al centre de la Terra; finalment es decideix per un petit territori entre la mar Mediterrània, el riu Ebre i els Pirineus...

Sí, l'Infern està a sota de Catalunya, i això explica moltes coses. Una altra prova menys interessant, si es vol: la forma del Pedraforca 0s resultat de la batalla celestial entre l'arcàngel Miquel i el futur dimoni, que en una nit hi construï allà la seva fortalesa. Amb la derrota, l'Àngel Caigut es va escapar sota terra pel forat que en quedà. O sigui que la muntanya del Berguedà 0s una entrada natural a l'Infern. Si tampoc agrada aquesta versió, no hi ha problema perquè, com a mínim, a Catalunya hi ha 65 accessos directes a l'avern, de la mateixa manera que hi ha una vuitantena de ponts del diable, 29 muntanyes

del Renoc de l'Infern, 26 castells i sis esglésies construïdes per Satanàs, entre d'altres coses muntades per ell...

Amb esperit gairebé de demòloga, la barcelonina Sylvia Lagarda-Mata ha resseguit l'olor de sofre d'en Pere Boter (o d'en Banyeta, el Gran Rostidor, Barrabàs, Barrufet, Foguet, Millet!... i així fins a 72 noms que ella té controlats amb els quals s'ha batejat la Mala Bestia aquí) per la geografia, el costumari i les llegendes de Catalunya, que ha liofilitzat cartesianament a El diable 0s català (Angle Editorial).

Al text català més antic, les Homilies d'Organyà, del segle XII, ja hi treu la cua aquest 0s ser en principi incorpori però que la iconografia catòlica ha dibuixat molt prim, de pell vermella o negra (els autòctons poden ser blaus), amb diversos caps (un, gairebé sempre a la boca de l'estómac), de boca grossa, cabells negres o pèl-rojos i amb ales tipus ratpenat per influència dels dimonis xinesos. Fins fa relativament poc, al carreró d'en Sellent de Barcelona es podia veure la cua del diable que amb les corredisses, després de ser descobert en ple Carnestoltes, va perdre. Avui no es pot contemplar perquè el petit carrer va desaparèixer en cons-

truir-se l'avinguda de la Catedral, precisament.

Si fem cas de la saviesa popular, 0s fàcil que ens trobem amb el dimoni, perquè, a banda que n'hi hagi molts (6.666 legions, amb 6.666 individus, o sigui 44.235.556 de població estable perquè cada dia en mor un de vell però en neix un altre, segons el folklorista Joan Amades), adopten, a més de la forma humana, la de molts animals: ratpenats, dracs, serps, bocs...

Si es tracta d'un home llop català, es pot saber perquè, a diferència dels de Hollywood, el d'aquí 0s immune a les bales de plata. La seva disfressa predilecta 0s com a gat negre. A Barcelona, les

Un llibre segueix el rastre d'en Banyeta pel costumari i les llegendes catalanes

nits dels divendres sense lluna els gats eren els encarregats de guiar les seves mestresses a les classes de bruixeria que es feien a Montjuïc, presidides per un d'ells, un gat negre molt gros, tant que va donar nom al lloc: la Font del Gat.

Astut i intel·ligent (el gas i l'electricitat es van considerar molt de temps arts del diable, i una manera que entressin a les cases per les canonades), el Gran Boc juga amb l'engany, com fins i tot els valents almogàvers catalans saben per una falsa alarma que creà al campament i que recull Ramon Muntaner a la seva Crònica. Es tracta, mitjançant temptacions habituals de sexe i diners, de dur el personal a l'Infern, espai que alguns s'han pres seriosament (Hi ha voltors, musols, corbs i molts altres ocells gemegant agrament...), diu Bernat Metge, a Lo somni) i d'altres més en conya, identificant-ho no sense raó amb la Barcelona dels carers bruts i claveguerams pudents i la munió de cotxes, com Pitarra: cal tenir, essent persona / bon comportament etern, / no per no baixar a l'Infern: / per no caure a Barcelona! (El bressol de Jesús o en Garrofa i en Pallanga).

L'avern de debò 0s un lloc atapeït, amb un foc que crema però no il·lumina i que explica les tenebres; espai a vessar de foc però on hi ha fred, força pudor i un soroll notable (cadenes, xiscles, plors, blasfèmies...). D'entra des, ja s'ha dit, n'hi ha un fotimer. Per un forat tenebrós / que hi ha al peu de la muntanya, / sortia un

jorn Llucifer / a l'hora en què el sol s'amaga, versifica Jacint Verdguer a la Llegendes de Montserrat, perquè pel voltant de la muntanya sagrada 0s on n'hi ha més. Els accessos naturals que hi té el Bisbe dels Dissabtes són arreu: co-

A l'esquerra, la dimònia amb pits del retaule de Sant Miquel de Verdú, del segle XV, conservat al Museu Episcopal de Vic (MEV). Al centre, el Mestre Cabró de la Font del Gat, a Barcelona, i un dels quaderns d'exorcismes de Jacint Verdaguer. A la dreta, el diable lliurant una bomba Orsini a un anarquista, al temple de la Sagrada Família de Barcelona.

/ MEV / MASSILIANO MINOCRI

ment de Verdaguer i d'altres que, també clarament, no son seves". Qui ho va tocar? Pur misteri, adobat per una de més grossa: dels quatre quaderns, el tercer és a la Biblioteca de Catalunya i la resta, a la del monestir de Ripoll. Bé, el segon no és enlloc: va desaparèixer de Ripoll entre 1960 i 1964. Era, és clar, el més interessant i on parlava de santa Teresa de Jesús. Per la mena de ratllades de quan Verdaguer passava les coses a net, és evident que dels quaderns d'exorcismes en volia fer un llibre, potser iniciat en la llibreta que va fer cremar poc abans de morir...

Un misteri demoníac, doncs, al qual caldria afegir el viacrucis que comportà per al capellà, acusat de fer exorcismes a casa dels marquesos, de recomanar que la marquesa se separés del marit i de patir "anèmia cerebral". L'amoïnaven també els deutes brutals que adquirí amb el marquès per l'exercici confús de la caritat, que, entre d'altres coses, comportà la compra d'uns terrenys a Vallcarca. Quan serà expulsat del Palau Moja i destinat a Vic, després que el bisbe de Barcelona li prohibís fer més exorcismes, el deute amb el benefactor era de 19.536,43 pessetes. Un bon pessic i, entre una cosa i l'altra (suspensió a *divinis* per indisciplina inclosa), un escàndol públic que acabà amb els articles d'*En defensa pròpia*.

Verdaguer se'n sortí més malament que bé, i moriria el 1902, fent de capellà d'enterraments. I això encara, perquè deuria fer cas als dimonis que, per recuperar-se, li recomanaren una dieta: "Pren un rovell d'ou amb sucre candi i arrel de malví bullits, tres dies una vegada cada dia". Estranys dimonis, els de Verdaguer.

mig dir no les diu senceres". "Lo sacerdot va pel món com un cego cantant amb los ulls clucats". I li recorden que Jesús "no necessita bisbes ni bisbats ni canonges ni ningú". En realitat, ells controlen l'Església: "Nosaltres fem creure a tots, als canonges, bisbes, arquebisbes i cardenals".

A Mirallers, 7 ("Aquesta casa és lo temple més gran d'Europa: és la catedral de Jesucrist", declaren sorprenentment els diables), Verdaguer sabrà que l'Església, el govern i els rics són els grans seguidors de Satanàs. Polítics ("ja no es poden salvar... per nosaltres treballen") i metges també reben. La societat està molt malalta: "Tot lo que a nosaltres convé / als homes se'ls posa bé", resumeix un dimoni en un estil versificador de flaire verdagueriana.

Els quaderns són "un camp de batalla", diu el curador: buits de tota retòrica, són apunts ràpids escrits a ploma, llapis normal, blau, vermell... Moltes notes estan ratllades amb tinta. Hi ha grups de paraules esborrades, gairebé amb violència. Per Casasses, "hi ha correccions i eliminacions clara-

baix; el de Vallgorguina és el més reputat), on el sexe més aberrant està garantit. La "fembra" ("porta del diable per entrar en l'home a fer-lo gran pecador", segons Francesc Eiximenis) que ha cardat amb L'Ensofrat acaba confessant davant la Inquisició que aquell té un penis amb escames i alguns amb forma d'i grega (per satisfer-les per davant i per darrere), i que el líquid seminal és ben fred.

No caure sota l'influx del Patunyetes és molt difícil: hi ha poblacions clarament demoniaques des del seu nom —Lavern (Penedès), la Pobla de Mafumet (Camp de Tarragona)—, apareix en totes les cruïlles, on es reuneixen les bruixes, i d'aquí l'existència de creus en aquests indrets, com la de Bellver de Cerdanya, que inspirà a Bécquer la llegenda *La cruz del diablo*. A més, poden entrar al cos per qualsevol orifici, aprofitant fins i tot quan es bada. Amb aquests condicionants, no ha de sorprendre que mitja dotzena de Papes hagin estat satanistes i, és clar, que un d'ells, Silvestre II, estudiés al monestir de Ripoll, bressol de Catalunya i, per tant, capital del Diable, on hi deuria entrar en tractes.

Si un, malgrat tot, acaba essent posseït, es nota de seguida: hi ha 31 símptomes (arrossegar-se sobre la panxa, escopir agulles, vidres o insectes, es parlen i s'entenen idiomes desconeguts...) per descobrir-ho. I, si més no, amb el dimoni local (el putxinell d'en

Banyeta és genuí d'aquí, no existeix al teatre italià) s'hi pot arribar a discutir i parlar-hi, amb un català amb accent de Lleida i, això sí, ple de castellanismes (o així passa en l'obra de Joan Oliver). A les llegendes nostrades el Cabraboc és una figura de mesura humana i amb qui es pot fer juguesques o ell mateix proposa pactes, per exemple quan des de dalt d'un cim tempta un Jesús que dejunava al desert, tot dient-li: "Tot això et donaré si, postrant-te, m'adores (*Haec omnia Tibi dabo si cadens adoraberis me*)". No cal dir que el turó era el Tibidabo. Potser per aquesta nacionalitat, es diu que l'antic Gremi de Revenedors (botiguers) tenia com a patró sant Miquel, però també a la rebotiga sant Dimoni, per no ser enxampats quan estafaven amb el pes.

En qualsevol cas, se'ls ensuma de lluny per l'olor que desprenen i, si se'ls pregunta, no poden mentir i admeten que són Satanàs per més disfressats que vagin. I, com a mal menor, amb un dia com el Diumenge de Rams o com avui, Nadal, si s'estrena alguna peça de vestir, se'ls fa caure un dit o perdre un ull, o la cua tota si és un vestit sencer. Exagerat? Ja ho deia Baudelaire: "L'engany més sublim del dimoni és persuadir-nos que no existeix". Un de cada tres catalans creu avui en l'existència del Mestre Cabró. Encara són pocs, vist com van les coses a Catalunya i sabent que igual viu aquí i porta barretina.

Una diablessa espanta un grup de nens durant una representació d'*Els Pastorets* celebrada al metro de Barcelona.

/ M. MINOCRI

toses, i que si s'hi llencen creus l'aigua comença a bullir... També comanda l'Òliba de l'Infern un vaixell, amb tripulació d'homes barbuts amb cara de boc, a prop del port de Barcelona, on hi fa naufragar embarcacions...

No s'oblida l'autora de les "lleones de Satan", les bruixes, que fins al 1280 no trobem pujades a dalt d'una escombra, la qual, fins que el Papó no arreglà la humiliació, servia justament per espantar-les. Podien adquirir els atributs per herència només per haver nascut en un poble determinat (Altafulla, Arbúcies, Llers...) o per cessió de poder si, per exemple, un es posa una camisa d'algú que ho és, i com més bruta millor, segons creuen a Reus. O anant a escola a aprendre'n, com feien a Barcelona, al carrer Neu de Sant Cugat, en un centre regentat per la Seca, la reina de les bruixes de la capital, que cobrava entre tres i cinc unces d'or.

La inversió, pels guanys futurs, s'ho valia, ni que fos per assistir a un dels seus aquelarres (a Catalunya se'n fan nou pel cap

ves del Salnitre de Collbató, alguns dels 39 volcans de la Garrotxa (sobretot quan té pressa), Vaquèira, l'estany de Sils... També hi ha dimonis marins, aquells de color blau, que s'entretenen organitzant guerres entre peixos i tem-

pestes: quan el Diantre s'enfada treu per la boca una bromera de la qual surten les sardines, veritables filles del diable, segons creuen a Mataró. Tothom sap que als Gorgs de Gualba s'hi veuen al fons rostres i altres visions espan-